

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده الهیات و معارف اسلامی
مرکز تهران جنوب

پایان نامه برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد
رشته فقه و مبانی حقوق
گروه الهیات و معارف اسلامی

موضوع:

حقوق متهم در فقه و نظام قضایی جمهوری اسلامی ایران

واحد محمدی اصل

استاد راهنما:

دکتر عابدین مومنی

استاد مشاور:

دکتر علی علی آبادی

بهمن ۱۳۹۱

اهداء

به پدر بزرگوار و مادر عزیزم که خداوند آنها را در دنیا و

آخرت پاداش نیک دهد.

به همسر مهربان و جگر گوشه عزیزم.

به همه کسانی که مرا در راستای اتمام این پایان نامه دعا

نمودند اهداء می نمایم.

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۸	فصل اول: کلیات
۹	بخش اول: تعریف حق و دفاع و اقسام آن
۹	مبحث اول: تعریف لغوی و اصطلاحی حق
۱۱	مبحث دوم: تعریف دفاع
۱۲	مبحث سوم: اقسام حق
۱۳	بخش دوم: تعریف متهم و حق دفاع متهم و منابع آن
۱۳	مبحث اول: تعریف متهم در فقه و حقوق
۱۶	مبحث دوم: تعریف حق دفاع متهم در فقه و حقوق
۱۸	مبحث سوم: حق دفاع متهم در فقه شیعه
۱۹	مبحث چهارم: منابع حقوق متهم
۲۱	فصل دوم: حقوق متهم در مرحله قبل از دادگاه
۲۲	بخش اول: حقوق متهم در مرحله کشف جرم
۲۲	مبحث اول: حفظ کرامت و شأن انسانی
۲۵	مبحث دوم: رعایت حقوق متهم در جرایم مشهود
۲۶	مبحث سوم: رعایت حقوق متهم در جرائم غیر مشهود
۲۷	مبحث چهارم: رعایت حقوق دیگران در آیینة نهج البلاغه

- بخش دوم: رعایت حقوق متهم در اقدامات ضابطین..... ۲۸
- مبحث اول: در برخورد با متهمین..... ۳۰
- مبحث دوم: در ورود به منزل متهمین و نحوه صحیح برخورد با آنان..... ۳۲
- گفتار اول: ضوابط لازم ارعایه به هنگام ورود و بازرسی منزل..... ۳۴
- گفتار دوم: مسئولیت جزایی ضابطین در صدمه به صاحب مسکن..... ۳۶
- بخش سوم: وظایف قصات دادسرا در زمینه ایجاد تسهیلات در حقوق متهم..... ۳۷
- مبحث اول : احضار متهم..... ۳۹
- گفتار اول: احضار در قرآن و حدیث..... ۳۹
- گفتار دوم: احضار خلاف اصل است..... ۳۹
- گفتار سوم: احضار در نظام قضایی..... ۴۲
- مبحث دوم: حقوق متهم در هنگام جلب..... ۴۷
- گفتار اول: ضابطه قانونی..... ۴۷
- گفتار دوم: ضوابط شکلی..... ۴۸
- بخش چهارم : حقوق متهم در مرحله تعقیب:..... ۵۱
- مبحث اول: اصول حاکم بر تعقیب متهم :..... ۵۱
- گفتار اول : اصل براءت در فقه و حقوق..... ۵۳
- بخش پنجم: حقوق متهم در تحصیل دلیل و جمع آوری ادله..... ۵۷
- مبحث اول :علم قاضی..... ۵۷
- مبحث دوم: حقوق متهم در بازداشت موقت یا حبس احتیاطی..... ۵۹

- ۶۰..... مبحث سوم: قاعده درء
- ۶۲..... گفتار اول: تفسیر قوانین جزایی به نفع متهم در قاعده درء
- ۶۴..... فصل سوم: رعایت حقوق متهم در مرحله نهایی دادگاه
- ۶۵..... بخش اول: چگونگی شروع کار دادیارو بازپرس جهت رعایت حقوق متهم
- ۶۷..... مبحث اول- وجوب حفظ اسرار مردم
- ۶۹..... مبحث دوم: منع شکنجه (TORTURE)
- ۷۰..... گفتار اول- حرمت فقهی شکنجه
- ۷۲..... گفتار دوم- حرمت قانونی شکنجه
- ۷۴..... مبحث سوم: استعلام هویت متهم
- ۷۵..... مبحث چهارم: سکوت وسیله ای دفاعی برای متهم
- ۷۸..... مبحث پنجم: پرسش و از متهم و پاسخ او
- ۷۸..... گفتار اول- ضوابط ناظر بر پرسش از متهم
- ۸۲..... گفتار دوم - ضوابط ناظر بر پاسخ متهم به سوالات
- ۸۶..... مبحث ششم: محیطی عاری از ترس برای متهم
- ۸۸..... مبحث هفتم: یافتن انگیزه ارتکاب جرم
- ۸۸..... بخش دوم: تحقیقات مقدماتی و ویژه گیهای آن
- ۹۰..... مبحث اول: کتبی بودن
- ۹۱..... مبحث دوم: غیر علنی بودن
- ۹۲..... مبحث سوم: سری بودن

۹۳	مبحث چهارم: غیر تدافعی بودن
۹۳	مبحث پنجم: حقوق متهم در مرحله تفهیم اتهام
۹۵	بخش سوم: حق داشتن وکیل در فقه و حقوق
۱۰۱	مبحث اول: اهمیت وکالت در حفظ حقوق متهم
۱۰۳	گفتار اول: در آگاهی متهم به حقوقش
۱۰۵	مبحث دوم: اخذ وکیل تسخیری
۱۰۶	بخش چهارم: حقوق متهم محروم از آزادی
۱۱۰	مبحث اول: حق ارتباط با بیرون از زندان
۱۱۵	بخش پنجم: حقوق متهم در قرارهای تامین کیفری
۱۱۵	مبحث اول: اصول حاکم بر حقوق متهم در تناسب قرار تامین کیفری
۱۱۸	مبحث دوم: اعتراض به بازداشت موقت
۱۲۱	مبحث سوم: در اعتراض به سایر قرارهای تامین کیفری
۱۲۶	بخش ششم: حقوق متهم در مرحله اخذ آخرین دفاع
۱۲۶	مبحث اول: اعلام قاضی
۱۲۷	مبحث دوم: ضوابط اخذ آخرین دفاع متهم
۱۳۰	نتیجه گیری
۱۳۶	منابع

چکیده

هنگامی که از حقوق متهم صحبت می شود مراد ما این است که مادر دادرسی های کیفری با انسانی روبرو هستیم که خواه ناخواه و یا روا یا ناروا، اتهاماتی به او نسبت داده شده است. وظیفه نظام قضایی این است که در چنین حالتی هم به حفظ حقوق فردی و هم به حفظ حقوق اجتماعی بپردازد. از آنجا که انسان موجودی است زنده به همراه حق لذا حقوق او نیز باید رعایت گردد و خصوصاً اگر به خاطر مسائلی ما در شرایطی ویژه قرار گرفته و متهم به ارتکاب جرم یا جرایمی گردد اینجاست که نیاز به قوانین احساس می شود که به خوبی بتواند حقوق متهم را تضمین کند. با مطالعه کتب فقهی و حقوقی به خوبی این نکته مستفاد می گردد که در نظام دادرسی اسلامی نکات بسیار متریقی پیرامون حفظ حقوق متهم بیان گردیده است و با بررسی قانون اساسی به ویژه در فصل سوم آن و دیگر قوانین که الهام بخش آنها نیز حقوق اسلامی است بحث حفظ حقوق متهم پر رنگ تر می شود. می توان برخی از تضمینات اساسی حقوق متهم را که در دادرسی اسلامی مطرح است و توسط قوانین موضوعه پذیرفته شده است این گونه برشمرد: حق داشتن وکیل مدافع و استفاده از معاضدت قضایی، اصول برائت و فرض بی گناهی متهم، حق مصونیت از دستگیری و بازداشت خودسرانه، حق سکوت، تحصیل دلیل از طریق مشروع، حق برخورداری از دادرسی منصفانه و بی طرف و علنی، حق مواجهه با شهود جرم و تعدیل آنها، حق استفاده از مترجم، حق شکایت از آراء کیفری و دیگر حقوقی که رعایت و تضمین آنها همان گونه که در منابع شرعی و اسلامی ذکر شده و در قوانین نیز مورد تأیید قرار گرفته است لازم می باشد، ولی همانطور که در طی مباحث مطرح خواهد شد در قسمت آیین دادرسی کیفری ما با مشکلاتی روبرو هستیم که حتی با قانون اساسی و منابع معتبر فقهی و نیز اعلامیه های منطقه ای و جهانی خیلی سازگاری ندارد و جای اصلاح این گونه قوانین و کمک به حفظ حقوق متهم خالی می باشد.

واژگان کلیدی: حق، متهم، قانون، عدالت، اتهام، کیفر، تضمین، شاک، جرم

مقدمه

«حقوق متهم» در فقه شریعت اسلامی به رسمیت شناخته شده است و از وظایف و کارکردهای اصلی و اساسی دولت‌ها در قبال افراد حفظ چنین حقوقی است. لذا تضمین این دسته از حقوق گردیده اند به عبارت دیگر می‌توان گفت تضمین، رعایت و حفظ حقوق افراد جامعه به دولت‌ها مشروعیت می‌بخشد و هیچ توجیه یا دلیلی را نمی‌توان پذیرفت اگر زمانی حقوق مذکور زیر پا گذارده و در نتیجه تضییع شوند. اسلام با اعلام اصل برائت و اینکه بار اثبات را بر عهده مدعی و شاکی گذاشته است. به صورت کاملاً مخالف با مکاتب آن روزگار جریان رسیدگی را عوض کرده و بار اثبات گناه - نه بی‌گناهی را به دوش مدعیان آن می‌اندازد. همچنین در قوانین اسلامی اصولی همچون، اصل منع عقاب بلابیان، تفسیر مضیق قوانین جزایی به نفع متهم یا همان قاعده درء و نیز اصل حکم بر اساس عدالت به خوبی در جهت تأمین منافع متهمین گام برداشته است و تنها بعد از چندین قرن است که دیگر جوامع نیز با پیدایش انقلاب‌ها و نهضت‌های آزادیخواه سیر تحول حقوق متهم روبه بهبودی نهاده و اصولی همچون اصل برائت، حق تفهیم اتهام، حق مواجهه با شهود، حق مصونیت از شکنجه، حق مصونیت از دستگیری و بازداشت خود سرانه در قوانین اساسی کشورها گنجانده شده است.¹

بر دستگاه قضایی در کشور فرض است در جهت امنیت رسالت قضایی و رعایت حقوق و آزادی فردی، امکانات و تضمینات کافی در اختیار شهروندان به خصوص متهمان قرار دهد. رعایت عدالت و امنیت قضایی در هر کشور باعث توسعه و پیشرفت اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و غیره می‌شود، که همه اینها در سایه آسایش و آرامش حقوقی شهروندان حاصل می‌شود.

¹ - مقارنه و تطبیق در حقوق جزای عمومی اسلام، فیض، دکتر علیرضا، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ پنجم، تهران، ۱۳۷۹، ص ۳۷۹ به بعد

حق دفاع متهم، جزو حقوق طبیعی، فطری و ذاتی شخص انسان است و ویژگی حقوق طبیعی یا فطری این است، که در تمام اقوام ملل دنیای مجری است و در تمام زمینه ها موثر می باشد. و همگی موافق مصالح و منافع بشری باشد. لذا حقی نیست که دولتمردان به شهروندان اعطا کرده باشند. وظیفه دولتمردان است که امکانات و تأمینات لازم را در جهت حمایت و رعایت از آن فراهم نمایند و مصوبات را بر آن اساس استوار نمایند.

حق دفاع متهم منبعث از اصل برائت، در جهت حفظ حقوق فردی و اجرای عدالت و امنیت قضایی شهروندان است. شناسایی حق دفاع برای متهم از بدیعی ترین حقوقی است که از یک حکومت انتظار می رود. رعایت و حمایت از این حق باعث کشف حقیقت می شود و تا آنجائیکه ممکن است جلوی اشتباهات قضایی را می گیرد. زیرا متهم بهتر از هر فرد و مقام و دستگاه قضایی به حقیقت امر آگاه است و دفاع آزادانه و آگاهانه وی، به نحو چشمگیری در اجرای عدالت کمک می نماید.

بر فقها و حقوقدانان اسلامی فرض است که قوانین ناب محمدی (ص) را با توجه به مقتضیات زمان و مکان مد نظر قرار داده و با ایده گرفتن از افکار و احکام اسلامی، پیشرفتهای حاصل در زمینه دادرسی کیفری در سطح بین المللی را که میراث مشترک اندیشه بشری می باشد، بر مقنن اسلامی عرضه دارند و مقنن با در نظر گرفتن تمام جوانب امر به تصویب قوانین دادرسی کیفری پردازد.

۱) ضرورت پژوهش

از آنجا که به استناد آیات بسیار قرآن کریم از جمله لَقَدْ كَرَّمْنَا و ... که نظر مصلحین به حفظ کرامت انسان است کرامت و عزت انسانی در هر حال باید رعایت شود و این خصوصیت شامل حال انسان متهم که در مظان اتهام قرار دارد ولی اتهام او ثابت نشده است و عنوان مجرم به او صادق نیست نیز می شود در هر حال باید توجه کرد که انسان متهم دشمن خصوصی نیست بلکه او انسان است که ممکن است در اثر مشکلات روحی روانی و یا غیره که در کیفر شناسی مطرح است دست به عمل ناهنجاری زده باشد یا دست به عمل ناهنجاری نزده مورد اتهام واقع شده باشد بنابراین باید کوشید که بدون جهت یا قبل از اثبات جرم حقیقی از او ضایع نشود و مورد ستم واقع نگردد اهمیت و حفظ این کرامت که در حقیقت بیانگر انسانیت انسان است انگیزه و ضرورت انتخاب موضوع این پایان نامه من است.

۲) سوالات تحقیق

- الف) آیا به محض توجه اتهام فرد متهم دچار محدودیت می شود؟
- ب) محدودیتهای احتمالی متهم از چه مرحله ای شروع می شود و حدود آن چیست؟
- ج) آیا پلیس راساً می تواند اعمال محدودیت بر متهم کند یا حکم قبلی حاکم لازم است؟
- د) آیا مرجع و امکانی برای تظلم متهم وجود دارد؟
- ه) امکان دستیابی به مرجع تظلم برای متهم چگونه است؟
- و) حساسیت مرجع تظلم برای متهم چگونه است؟

۳) فرضیات تحقیق

در نظام قضایی ایران و فقه اسلامی متهم مثل همه انسان بی گناه دیگر می تواند از خود دفاع کند. متهم در نظام قضایی ایران حق استفاده از وکیل را دارد. خصوصیات مثل ملیت، نژاد، زبان و مذهب مانع برابری متهم با دیگران نیست. حق دفاع جنبه انسانی و جهانی دارد و هر متهمی باید از آن برخوردار شود.

۴) انگیزه انتخاب موضوع:

انگیزه پژوهش شناخت حقوق متهم در زمان کشف جرم، دستگیری، بازپرسی و بعد از آن را دارد. در فقه اسلامی متهم دارای حقوق بسیاری است که لازم است از متون فقهی استخراج شود و در قوانین موضوعه بعضی موارد مبهم است و احتیاج به اصلاح دارد.

شناسایی حقوق متهم برای اشخاص از بدیهی ترین حقوقی است که از یک جامعه انسان می توان انتظار داشت چه این که این حق به کشف حقیقت کمک می کند و حقوق متهم با کشف حقیقت ملازمه و رابطه مستقیم دارد.

فصل اول: کلیات

بخش اول: تعریف حق و دفاع و اقسام آن

مبحث اول: تعریف لغوی و اصطلاحی حق

الف) کلمه حق دارای معنای گوناگونی می باشد.

ذیلاً به برخی از آنها که در کتاب لغت آمده است اشاره می کنیم. در فرهنگ دهخدا حق به معنی راست کردن، درست کردن وعده (کشاف اصلاحات الفنون) درست کردن، راست دانستن، تعیین نمودن (منه‌ی الارب) و ثابت که انکار آن روا نباشد آمده است!^۱ در فرهنگ معین اصطلاح حق به معنی نصیب، مزد، شایستگی، خداوند، مال و ملک آورده شده است.^۲

کتاب قاموس اللغة و شرح آن تاج العروس آمده است:

الحق الموجود الثابت^۳

در آیه ۲۹ از سوره روم می فرماید حقلاً علینا نصرالمومنین یعنی یاری مومنان بر ما ثابت است. و در آیه ۳۶ از سوره نحل نیز وجود دارد که می فرماید: و منهم من حقت علیه الضلالة یعنی گروهی از ایشان در گمراهی ثابت ماندند. در واقع حق در دو آیه بالا به معنی ثابت به لحاظ وجه منفی که مترادف با پاسداری و یا پا بر جایی است به نظر می رسد.

ب) تعریف اصطلاحی^۴

قبل از تعریف اصطلاحی حق باید یادآور شویم که بر خلاف فقهای اهل سنت فقهای اهل شیعه تعریف زیادی را از حق آورده اند و در کتابهای خود از آن صحبت کرده اند.

^۱ دهخدا، علی اکبر، فرهنگ دهخدا، جلد ۱۰، سال ۱۳۷۳، ص ۸۲۸

^۲ معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، جلد اول، سال ۱۳۷۱، ص ۱۳۶۳

^۳ به نقل از دیدگاه های نو در حقوق کیفری اسلام، مرعشی شوشتری، جلد ۱، ص ۲۲۹

^۴ البیع، جلد ۱، صص ۲۱ الی ۲۹

امام خمینی حق را از احکام وضعی دانسته و آن را مشترک معنوی میان افراد و مصادیقش به حساب آورده اند. و ماهیتاً حق را امری اعتباری می پندارند که در پاره ای از موارد شرعی می باشد.

مانند اعتباری بودن ملکیت و سلطنت

گروهی دیگر حق را عبارت از منفعتی دانسته اند که قانونگذار از آن حمایت می کند.^۱

در اصطلاح فقهی توانایی خاصی است که برای کس یا کسان نسبت به شخص یا چیزی اعم از عقد، عین و غیره) اعتبار شده و به اقتضای این توانایی آن کس یا کسانی می توانند، در آن چیز یا شخص تصرف نموده یا بهره گیرند.^۲ حق در اصطلاح حقوق، قدرتی است که از طریق قانون به شخص داده شده است. حق به این معنی، دارای ضمانت اجرا است و آنرا حق تحقیقی، حقوق موضوعه و حقوق مثبت نیز گفته اند.^۳

با توجه به تعریف بالا می توان حق را توانایی خاص اشخاص دانست که بتوانند به چیزی تسلط یا بند و یا از اشخاص یا دیگران انجام یا عدم آن چیزی را بخواهند.

البته ذکر این نکته لازم است که در نهاد همه افراد بشر به صورت فطری حقوق اولیه سرشته شده است که قبل از توضیح هر قانونی وجود داشته است.

^۱ سنهوری، م، مصادر الحق فی فقه اسلامی، جلد ۱، بیروت، دارالفکر، بی تا، ص ۹

^۲ گرجی، ابوالقاسم، فصلنامه حق، دفتر یکم، س ۱۳۴۶، ص ۲۹

^۳ لنگرودی، محمدجعفر، ترمبولوژی حقوق، چاپ ششم، س ۱۳۷۲، ص ۲۱۶

مبحث دوم: تعریف دفاع

کلمه دفاع در فرهنگ دهخدا به معنای دور کردن از کسی (منتهی الارب)، دفع کردن از کسی (تابع

الهادر بیهقی) همدیگر را راندن و یا از دستبرد دشمن حفظ کردن آمده است.^۱

در فرهنگ معین اصطلاح دفاع به کسر دال، از دستبرد دشمن (انسان یا حیوان) حفظ کردن، بازداشتن،

پس زدن پاسخ طرف مقابل در هر دعوی معنی شده است.^۲

در اصطلاح فقهی کلمه دفاع در مقابل جهاد است و آن در موقعی است که دشمنان بر مردم مسلمان

هجوم آوردند و آن بر همه واجب است دفاع از حقوق اولیه هر فردی جهت حفظ جان، مال، عرض

و ناموس خود می باشد.

در اصطلاح حقوقی، دفاع جوابی است که اصحاب دعوی به یکدیگر می دهند، دفاع به معنی اعم

شامل ایرادات هم می باشد.^۳

در آیین دادرسی کیفری به نظر می رسد که دفاع به معنی رد اتهام یا اتهامات روا یا ناروا توسط متهم

می باشد. به طور خلاصه دفاع عبارت است از هر عملی در قبال اتهام متسببه به منظور براءت، تعلیق

و هر گونه تغییر مفید در اتهام و یا مجازات یا اجرای آن.

^۱ دهخدا، علی اکبر، ج ۱۰، ص ۹۶۲۲

^۲ معین، محمد، ج اول، ص ۱۵۴۰

^۳ لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، چاپ ششم، ص ۳۱۸

مبحث سوم: اقسام حق

حق هر فردی را به سه گروه تقسیم کرده اند

۱- حق سیاسی: اختیاری است که شخص برای شرکت در قوای عمومی و سازمانهای دولتی دارد مانند حق انتخاب کردن و انتخاب شدن در مجالس قانونگذاری و پذیرفتن تابعیت. حقوقی هستند که اتباع کشور دارند و با آن وسیله در حاکمیت مشارکت می نمایند. این حقوق را بیگانگان ندارند زیرا بیگانه تابع کشور دیگری است و این حقوق را در رابطه با آن کشور دارند.

۲- حقوق عمومی: در حقوق عمومی مسائل عام حقوق جزا مطرح می شود. تعریف و تبیین جرم، شرایط و مختصات مجازات و اقدامات تأمینی، مسئولیت جزایی، علل تشدید کننده مجازات یا کیفیات تخفیف دهنده آن از جمله مسائل عامی هستند که در این رشته از حقوق مطرح می شود.^۱

۳- حق خصوصی: رابطه ای است که شخص با فرد یا بخصوصی یا با مالی پیدا می کند.

این حقوق جزای خصوصی است که طبقه بندی، تنظیم و تفکیک عناصر هر یک از جرایم خصوصی را به طور جداگانه به عهده می گیرد و مجازات و کیفیات مربوط به آن را در هر مورد مشخص می کند. به عبارت دیگر حقوق جزای اختصاصی احصاء و طبقه بندی یکایک جرائم را به عهده می گیرد.

^۱ زمینه حقوق جزای عمومی، نوربها، رضا، چاپ بیست و ششم، س ۱۳۸۸، ص ۱۳

بخش دوم: تعریف متهم و حق دفاع متهم و منابع آن

مبحث اول: تعریف متهم در فقه و حقوق

اصطلاح متهم در فرهنگ دهخدا به معنی تهمت آلود، بدنام، مظنون، ظنین و کسی که مورد تهمت قرار گرفته باشد و به بدی شناخته شده، به کار گرفته است.^۱

در فرهنگ معین به معنی کسی که مورد تهمت قرار گرفته، تهمت زدن و به بدی شناخته، آمده است. در اصطلاح حقوقی متهم مقابل مجرم و محکوم قرار دارد و مجرم کسی است از مرحله دادرسی گذشته و علیه او حکم صادر شده است و باید تحمل کیفر نماید و متهم کسی است که فاعل جرم تلقی شده ولی هنوز جرم به او محرز نشده است. در قانون آیین دادرسی کیفری ایران قانونگذار به اشتباه، مجرم و متهم را جای همدیگر به کار برده که از روی مسامحه بوده است (ماده ۳ و ماده ۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری) زیرا در بقیه موارد در جای خودش استفاده کرده است. با در نظر گرفتن مادتين ۱۲۱ و ۷۱ قانون آیین دادرسی کیفری سابق و ماده ۱۲۴ قانون لاحق می توان متهم را به صورت ذیل تعریف کرد: «هر فردی که با دلایل و قراین کافی اتهام یا اتهامات روا یا ناروا به وی نسبت داده شده باشد.» صرف نسبت دادن جرمی به اشخاص بدون دلایل و قراین کافی باعث بر چسب متهم نما شده، بلکه باید برای اتهامات متناسبه بنابر مادتين ۱۲۱ و ۷۱ قانون آیین دادرسی کیفری سابق و ماده ۱۲۴ قانون لاحق دلایل و قراین وجود داشته باشد.

در فقه ما متهم را مترادف (مدعی علیه) قرار می دهیم و در مقابل مدعی قرار می دهیم. در کتاب شرح لعمه خواننده ایم که «مدعی کسی است که قولش خلاف اصل است یا اگر دعوا را تعقیب نکند دعوا ترک می شود»

^۱ دهخدا، علی اکبر، ج دوازدهم، ص ۱۷۸۴